

EDITORIAL ČTVRTÉHO ČÍSLA

11. září 2014

HYNEK CÍGLER¹

Vážení a milí čtenáři,

úvodník tohoto čtvrtého čísla nebude ani zdaleka tak vtipný a zábavný, jak ten od Mirka Charváta před více než půl rokem, a navíc je pekelně dlouhý. Zkusím vás alespoň neznudit – bylo by totiž škoda, kdybyste přeskočili následující upozornění na technické změny ve formátu časopisu. S nimi pak souvisí i specifický obsah tohoto čísla, o němž vás budu informovat také.

Již v roce 2010 Tomáš Urbánek formuloval naléhavý požadavek na důkladné recenzní řízení diagnostických metod, které v českém prostředí zcela chybí². Ten se od té doby vynořuje v pravidelných intervalech a není divu: bez něj jen stěží mohou být kvalitní metody vytvářeny. Běžní uživatelé testů zpravidla nemají k dispozici veškeré podklady, dovednosti, a vlastně ani čas pro posuzování jejich kvality. Vzhledem k pořizovací ceně testů je navíc vysoce nepraktické zakoupit všechny dostupné nástroje měřící daný konstrukt, a až posléze si z nich vybírat. Recenze testů jsou proto jedním z mála způsobů vytvoření dostatečného tlaku na autory a zejména nakladatele metod, který povede ke zvyšování kvality testů, manuálů, a ke tvorbě dostatečného množství ověřovacích studií.

Po čtyřech letech diskuzí a obcházení horké kaše jsme přestali o kvalitě českých diagnostických metod jen mluvit a provedli jsme první výkop – a vůbec to neznamena, že do testů jen kopeme. I přes určitou kritiku byly prakticky všechny recenzované testy doporučeny k běžnému používání. Zvolili jsme formát shodný s *Modelem recenze podle EFPA pro popis a hodnocení psychologických testů*³, kterému je vždy ještě předřazen souvislý text se shrnutím důležitých informací z formuláře. Ten se svou strukturou blíží formátu recenzí v Burosových ročenkách⁴, autoři však v tomto ohledu měli relativně velkou volnost a od vzoru se do značné míry odkláněli. Zřídili jsme také samostatnou stránku na webových stránkách Testfora, kde naleznete všechny dosud publikované a aktuální recenze v přehledné tabulce spolu s hlavními informacemi o testech.

¹ Katedra psychologie, Fakulta sociálních studií MU, Joštova 10, 602 00 Brno

² Článek v prvním čísle pod názvem *Stav české psychologické diagnostiky a evropský model recenze testu*.

³ Model byl představený Tomášem Urbánkem v uvedeném článku. Aktuální vydání formuláře i starší český překlad lze stáhnout na stránkách www.efpa.eu, v češtině navíc i na webových stránkách Testfóra.

⁴ Stránky Burosova institutu jsou: www.buros.org.

Recenze samotné vycházejí ve zcela nové sekci časopisu, pojmenované nepříliš nápaditě „Recenze testů“. Hned v tomto čísle jich najdete celou řadu – za většinou z nich stojí Národní ústav pro vzdělávání, který se během realizace projektu DIS⁵ zapříčinil o vznik dvou nezávislých recenzí ke každé nově vyvinuté metodě (o projektu a všech testech pak více píše v tomto čísle Michal Jabůrek a Lucie Chadimová ve článku Projekt DIS – 12 diagnostických nástrojů). Z mnoha různých důvodů sice nebylo možné publikovat všechny zhotovené recenze, snažili jsme se ale přinést ty nejzajímavější, případně pak ty, které se týkají častěji používaných nebo významnějších metod.

Další tři recenze vznikly v rámci projektů SOVA a INZA pro inovaci kurzů na katedře psychologie FSS MU, kterým kromě toho vděčíme i za financování provozu časopisu⁶. Autory jsou v tomto případě studenti či absolventi zdejšího magisterského studia a jedná se o recenze Testu pozornosti d2, Koščovy-Novákovy české standardizace Rey-Osterriethovy komplexní figury a konečně také Bochumského osobnostního dotazníku. První dvě metody jsou často využívané v neuropsychologii, třetí je rozšířená v personalistice.

Bohužel jsme si vědomi několika nedostatků předkládaných recenzí. V první řadě vnímáme jako možný problém personální provázanost redakční rady časopisu se spoluautory některých recenzovaných metod⁷. Jednotlivé recenze Projektu DIS nicméně vznikaly dříve, než padl záměr publikovat je v tomto časopise, a díky určité nezávislosti recenzentů samotných věříme, že výsledné texty jsou tak objektivní, jak jen mohou být. Za druhé se nám také ne vždy podařilo dodržet pravidlo dvou recenzí k jedné metodě. Máme však za to, že je za současné situace lepší nějaký recenzní proces než žádný, a že jeho kvalita v budoucnu poroste společně s rostoucí úrovní diagnostických nástrojů jako takových. Chybějící druhé recenze se samozřejmě pokusíme v dohledné době doplnit.

Celkově je nicméně velmi obtížné zajistit dostatečné množství dostatečně kvalitních recenzí. Vytváření posudků stojí určité úsilí a klade nároky na teoretické i praktické zkušenosti autorů. Bez hlubšího popisování všech možných peripetií apeluji na vás, na naše čtenáře: vaše pomoc při recenzování je velmi cenná. Pokud třeba nějakou metodu používáte a máte pocit, že by si zasloužila pochvalu či kritiku, nebojte se svůj názor sdělit i ostatním. Jako vzor mohou sloužit právě recenze publikované v tomto čísle Testfora. Podrobná výzva je pak mezi novinkami na stránkách našeho časopisu⁸.

⁵ Webové stránky projektu: <http://www.nuv.cz/cinnosti/ppp/diagnostika/projekt-dis>.

⁶ Dostůjme nyní pravidlům OPVK projektů o publicitě a přečtěme si více informací zde: <http://testforum.cz/domains/testforum.cz/index.php/testforum/pages/view/o-projektu>.

⁷ Konkrétně jde o participaci Tomáše Urbánka v některých zde recenzovaných testech, například IDS, DISMAS aj., a spolupráci Hynka Cíglera (tedy mně osobně) na teoretickém úvodu k testu DISMAS.

⁸ Aktualita „Časopis Testforum hledá placené spolupracovníky pro recenzování psychologických testů“, <http://testforum.cz/domains/testforum.cz/index.php/testforum/announcement/view/10>.

Kromě recenzí samozřejmě i tentokrát přinášíme i jiný zajímavý obsah. Jan Kuba navázal na svou vlastní recenzi Bochumského osobnostního dotazníku (BIP) vlastním ověřením konstruktové validity testu prostřednictvím strukturního modelu vybraných dimenzí.

Na nepříliš přívětivou recenzi české standardizace Rey-Osterriethovy komplexní figury (Veronika Krčová) navazuje Michal Šmotek a Miriam Slavkovská článkem o Bostonském kvalitativním systému (BQSS), alternativním způsobu skórování testu běžném v zahraničí. Věříme, že může být do jisté míry použitelný i v českém prostředí, byť bez tuzemských norem. Po diskuzi s Veronikou Krčovou, autorkou zmíněné recenze, se v našem časopise bohužel neobjeví druhý výzkumný článek pracující s vývojovým skórovacím systémem (DSS-ROCF), pravděpodobně jej však najdete v jednom z nejbližších čísel Československé psychologie. Vřele jej doporučuji k přečtení, bude skvělý.

A konečně také Michal Jabůrek přispěl kromě výše avizovaného shrnutí testů v Projektu DIS dalším diskuzním příspěvkem, ve kterém popisuje (na základě vlastních zkušeností) i hlavní rizika a těžkosti při přípravě rozsáhlého psychometrického projektu. V jeho článku se dozvíte, jak je vhodné podobně rozsáhlý psychometrický projekt naplánovat a na co si dávat pozor.

Závěrem pak upozorňuji, že přestože část příspěvků vychází spolu s tímto úvodníkem, některé budou teprve zveřejněny v průběhu příštích týdnů. Doporučuji proto sledovat webové stránky časopisu a případně se na nich zaregistrovat, abyste se o další články a recenze neochudili.

Přeji příjemné čtení.

Za redakční radu Testfóra,
v Brně dne 24. 9. 2014,

Hynek Cígler